

EINAR LYTH:

Maktbalans i förändring

Den militära maktbalansen i världen håller på att ändras, understryker överstelöjtnant Einar Lyth vid Försvarshögskolan efter att ha studerat The Military Balance, utgiven av det ansedda International Institute for Strategic Studies i London. USA hade förr sin styrka i sin högre och mer utvecklade teknologi, Sovjetunionen sin i sitt större antal konventionella förband. Skillnaden dem emellan i fråga om teknologi håller på att utjämnas. Detta innebär bland mycket annat, att USA:s möjligheter att komma Norge och Danmark till hjälp avsevärt minskas. Att detta har betydelse för Sverige framhåller författaren klart, och han tillägger att förhållandet måste studeras av dem som i höst förbereder nästa försvarsbeslut.

Sedan år 1973 förhandlar representanter för NATO och Warszawapakten (WP) i Wien om ömsesidiga reduceringar av de militära styrkorna i Centraleuropa. Det är anmärkningsvärt att man lyckats hålla igång dessa förhandlingar utan att egentligen veta vad man skulle reducera. Östrepresentanterna vägrade nämligen från början att uppge hur stora styrkor man hade. Det sägs att man då, för att konkretisera förhandlingarnas innehåll, bland delegaterna delade ut the Military Balance, som är the International Institute for Strategic Studies (IISS) i London årliga öppna rapport om militära styrkeresurser i olika länder. Enligt ryktet skulle den sovjetiske delegationschefen därvid ha protesterat under motivering att uppgifter om WP i årsrapporten var alltför hemliga för att kunna delges WP:s egna förhandlare.

Historien är givetvis osann. Men den belyser vikten av en fortlöpande av regeringar och militära staber oberoende uppföljning av rustningsläget. Det finns ett stort behov av sådana faktasamlingar som arbetsunderlag dels för diplomater, journalister, militärer m fl medarbetare i vår tids internationella underrättelsetjänst, dels för beslutsfattare antingen de är utrikespolitiker, försvarspolitiker eller handelspolitiker. The Military Balance är ett exempel på en på det hela taget välgjord sådan faktasamling. Dess senaste utgåva avseende styrkeläget i juli 1976 utkom nu i höst. Den är värd ett ingående studium inte minst av dem som förbereder 1977 års viktiga beslut i försvarsfrågan.

Det mest iögonfallande i rapporten är även i år den av fackmän välkända men i

den allmänna debatten ofta förbisedda skillnaden mellan USA och Sovjet i antal armédivisioner. Sovjet har 168 divisioner, varav 50 pansardivisioner och 7 luftlandsättningsdivisioner. USA har bara 16 divisioner, varav 4 pansardivisioner och 2 divisioner för luftlandsättning. Även om man för USA räknar med de 3 marinkårsdivisionerna och tio-talet självständiga brigader, kommer man fram till ett styrkeförhållande mellan Sovjet och USA på ungefär 168:22. Förr minskades denna obalans när det gäller markstridskrafter av att USA:s divisioner var nästan dubbelt så stora som Sovjets. Så är inte längre fallet. Enligt IISS är sovjetdivisionerna numera jämbördiga med de amerikanska.

Det underläge USA sedan senaste världskriget haft när det gäller arméstridskrafter kompenseras länge av kärnvapenöverlägsenhet, styrkeöverlägsenhet till sjöss och i luften samt stark överlägsenhet i teknologi. I the Military Balance årliga rapporter kan man emellertid följa hur USA:s marginaler efterhand krympt. Årets rapport visar hur Sovjet fortsätter att knappa in på USA:s försprång. Det står nu tex klart att Sovjet har ett ambitiöst hangarfartygsprogram. Utöver de två helikopterhangarfartyg som redan byggts har ett första hangarfartyg för 25 stridsflygplan sjösatts. Ytterligare två är under byggnad. Därmed bryts västmakternas hangarfartygsmonopol och Sovjet förstärker sina möjligheter till ett globalt marint uppträdande i de döende kolonialmakternas kölvatten.

Men det är vad gäller teknisk kvalitet som Sovjet i första hand ökar sina resurser i alla försvarsgrenar och truppdrag. Den senaste

generationen stridsflygplan har exempelvis avsevärt ökade prestanda i form av aktionsradie, eldkraft och avancerade elektroniska m fl hjälpmedel. Underhållsorganisationen, som hittills varit primitiv, förbättras. Multipelstridsdelar till kärnvapen utvecklas i rask takt.

För kärnvapnens del bekräftar IISS den förskjutning till förmån för ubåtsbaserade robotar, som man sedan några år kunnat spåra hos supermakterna. Detta bidrar till att nordligaste Atlantens betydelse ökar. Huvuddelen av Sovjets ubåtar är nämligen baserade på Kolahalvön, som även av andra skäl är Sovjets viktigaste militära basområde. Det är för övrigt i detta sammanhang värt att begrundas, att det är skandinaviska småstater som är strandägare vid de på grund av Golfströmmen isfria farvattnen i norr – Norge inte bara genom sin fastlandskust utan även genom Spetsbergen, Danmark genom Grönland och Färöarna.

The Military Balance 1976–77 visar också att den upprustning, som trots avspänning pågår i världen innebär en kraftsamling till konventionella stridsmedel. Nya generationer flygplan, helikoptrar, pansarfordon osv tillverkas i en takt som förskräcker. Ekonomiska hinder att fortsätta denna upprustning förefaller åtminstone ytligt sett att saknas. Påfallande är att supermakterna jämsides med den kvalitativa upprustningen lyckas vidmakthålla antalet förband och enheter i en omfattning, som man knappast bedömde vara möjlig för några år sedan. Trots kostnadsökningen för stridsflygplan har WP enligt IISS ökat antalet taktiska stridsflygplan med 1 300 under de senaste sju åren.

Den nya maktbalansen

IISS ger oss i år en rad nya fakta av vilka man kan dra slutsatsen, att maktbalansen håller på att förändras. Det sker på två sätt. För det första upprustar båda supermakterna, med viss prioritering till de militära sektorerna där de är i underläge. Framför allt är detta påtagligt när det gäller Sovjet, som alltså satsar hårt på teknisk kvalitet, attackflyg, hangarfartyg etc. Den osymmetri i balansen, som så ofta påpekats, minskar därigenom. På mycket lång sikt kan denna upprustning paradoxalt nog leda till ett bättre utgångsläge för nedrustningsförhandlingar. Man skulle möjligen kunna kalla denna utvecklingstendens stabiliserande – men väjer för cynismen däri.

För det andra knappar Sovjet in på USA:s försprång på snart sagt alla områden samtidigt som det bibehåller sin enorma överlägsenhet i markstridskrafter. Denna utvecklingstendens kan tveklöst betecknas som destabiliserande för svensk säkerhetspolitik, som ju förutsätter en balans mellan supermakterna i det nordiska området. USA:s möjligheter att i kris och krig understödja och förstärka Norge och Danmark minskar. Därmed försämras förutsättningarna för att med minskade svenska resurser fullfölja vår nuvarande säkerhetspolitik.

De här redovisade långsamma förändringarna i maktbalansen avspeglas inte bara i rapportens styrkeredovisning utan även i de tabeller, som visar vilka samhälleliga uppoffringar man i olika länder gör för försvarsändamål. 11–13 % av Sovjets bruttonationalprodukt sägs gå till försvaret mot c:a 6 % i

USA (Sverige 3,4 %). I Sovjet är 6,9 % av alla män mellan 18 och 45 år i dag ianspråktagna som soldater mot 4,9 % i USA (Sverige 4,1 %).

Supermakterna och Sverige

The Military Balance innehåller en mängd uppgifter om andra länder än supermakterna. Materialet om NATO är särskilt fylligt. Här har dock främst balansen mellan supermakterna redovisats, eftersom det är den som styr vår egen säkerhetspolitik. Den sanningen gäller antingen man lägger tyngdpunkten vid de militära eller diplomatiska aspekterna.

Ingen av supermakternas allierade har resurser att invadera vårt land. Vårt försvar anpassas därför efter supermakternas resurser, varvid deras olika möjligheter att vid sidan av övriga åtaganden göra invasion i Norden måste avgöra vår erforderliga styrka, gruppering och beredskap.

Endast genom samarbete mellan supermakterna kan rustningsbegränsningar och senare eventuell nedrustning komma till stånd. Militärernas balansnummer kan knappast vara för evigt. Medan föreställningen pågår förhandlar diplomaterna – tv nästan helt utan verkliga resultat. Årets rapport från IISS ger en obehaglig påminnelse därom. Den som likväl söker stöd för optimism – och det behöver sannerligen vår tids alla säkerhetspolitiker – kan i årets Military Balance egentligen endast ta fasta på att själva balansakten än så länge förefaller fungera.